

Asia: VN/12957/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

4 luku – Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Tunnistattekko, että esitetyillä laeilla olisi vaikutuksia, joita ei ole huomioitu esityksessä?

Suomen Ammattikalastajaliitto (SAKL) toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Itämeren alueella, sekä Ruotsin, Suomen että Ahvenanmaan vesillä, on runsaasti merituulivoimaan liittyviä hankkeita käynnissä. Hankkeet sijoittuvat sekä aluevesille että talousvyöhykkeille. Suomen Ammattikalastajaliitto on esittänyt huolensa merituuliteollisuusalueiden rakentamisesta ja sen seurauksista ympäristölle ja kalastuksen harjoittamiselle jo muutaman vuoden ajan. Liitto on edellyttänyt kokonaisvaltaista koordinaatioita Itämeren tasolla, yhteisvaikutusten selvittämistä ja selkeitä pelisääntöjä kokonaan uudelle toiminnalle merialueella. Itämeren tila on tällä hetkellä heikko ja siihen kohdistuu jo ennestään monia paineita.

Viimeiset merelliset erämaat ollaan ottamassa laajamittaisen teollisen toiminnan käyttöön. Aava Itämeri on maisemana menetetty, mikäli merituulirakentaminen etenee tuulivoimayhtiöiden toivomalla tavalla. Tällainen ympäristön muuttaminen tulee tavalla tai toisella vaikuttamaan meriluonnon ekologiaan ja siten kalakantoihin, linnustoon sekä kalastukseen ja merenkulkuun.

Merituuliteollisuusalueiden perustamisessa siirretään käytännössä yleistä merialuetta yksityisen toimijan yksinomaiseen käyttöön. Periaatteellinen muutos on suuri.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaukset ja lausunnolla oleva hallituksen esitys on askel oikeaan suuntaan ja tilanteen jonkinlaiseen kokonaisvaltaisempaan hallintaan. Viranomaiset ovat auttamattomasti olleet myöhässä tuulivoimarakentamisbuumin hallinnassa.

Tiedon puute tuulivoimarakentamisen vaikutuksista on ilmeinen. Yksipuolinen tuulivoiman rakentajien ehdoilla toimiva suunnittelu ei riitä, vaan kerrannaisvaikutusten selvittämistä varten on koko EU:n, vähintään Itämeren alueelle luotava mekanismit, jotka huomioivat kaikki toimijat ja ympäristölle syntyvät riskit. Kymmenien hankkeiden yhteisvaikutukset on selvitettävä viranomaisten toimesta. Nimenomaan lukuisten hankkeitten yhteisvaikutukset ovat valitettavasti jääneet hallituksen esityksessä taka-alalle.

Tuulivoimahankkeille ei saa poliittisista syistä tai tuulivoimayhtiöiden painostuksesta luoda lupakäsittelyssä jonkinlaista ohituskaistaa, jolla ohitetaan perusteellinen ja asianmukainen arviointi ja lupakäsittely. ELY-keskuksen kalatalous- ja ympäristöviranomaisen voimavaroja on vahvistettava, jotta hankkeita voidaan arvioida, seurata ja valvoa. Tämä on myös huomioitava valtion aluehallinnon uudistuksen yhteydessä, uudistus ei saa heiketä merituulivoimahankkeitten asianmukaista käsittelyä ympäristön ja kalatalouden näkökulmasta.

Kalasto ja vedenalainen luonto

SAKL on toistuvasti lausunnoissaan koskien eri merituulivoimahankkeita todennut, että lukuisten hankkeiden yhteisvaikutukset kalastoon, kalojen kutualueisiin ja vaelluskalojen vaellusreitteihin herättävät huolta.

Yhteisvaikutuksiin on mielestämme tähän mennessä kiinnitetty liian vähän huomiota suunnittelu- ja lupaprosesseissa, eikä yhteisvaikutuksia ole huomioitu tässäkään lakiluonnoksessa kuten jo edellä on todettu. Yhteisvaikutusten huomioiminen tulisi kirjata kriteerinä merituulivoima-alueiden arvioinnissa.

Myös merikaapeliverkostolla saattaa olla vedenalaiselle meriluonnolle (ja kalastukselle) merkittäviä vaikutuksia. Merituulivoima-alueiden kaapeloinnilla ja liittämällä sähköverkkoon, sekä mahdollisilla putkilinjauksilla (vety) tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia myös aluevesillä ja rannikkoalueilla, jotka ovat maakuntien liittojen ja kuntien lakisääteisen kaavoituksen piirissä. Tämä yhteys tulisi lisätä itse lakitekstiin.

On ilmeistä, että alueet, jotka varataan merituulivoimalle voivat pysyvästi vahingoittaa kaloille tärkeitä kutu- ja vaellusalueita. Kalojen käyttäytyminen voi myös muuttua. Perustelutekstissä

vaikutukset on ohitettu pintapuolisesti ja puutteellisesti, pyrkimyksenä nähtävästi aliarvioida lyhytaikaisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia.

Tiedot luontoarvoista ja tuulivoiman vaikutuksista ovat merialueella oleellisesti heikommat kuin merialueilla. Merituulivoimarakentamisen vaikutusten selvittäminen alkanee parhaassakin tapauksessa vasta myöhemmin tulevina vuosina. On keskeistä, että Itämeren ominaispiirteet huomioidaan. On ehdottomasti käynnistettävä puolueettomia tutkimushankkeita vaikutusten selvittämiseksi. Tutkimukset (esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen toimesta) laajamittaisen merituulivoimarakentamisen vaikutuksista kalastoon ja kalastukseen ovat valitettavasti vasta alkutekijöissään. Tuulivoimayhtiöitten palkkaamat konsulttiyritykset YVA-prosessien aikana eivät mielestämme täytä tätä puolueettomuuden vaatimusta.

Kalastus talousvyöhykkeellä

Ammattikalastus/kalastuselinkeino (nykyään kaupallinen kalastus) on ainut tuotannollinen toimiala, joka monen vuosikymmenen ajan on toiminut Suomen talousvyöhykkeellä, jo silloin kun sen nimityksenä 70 –luvulta alkaen käytettiin Suomen kalastusvyöhyke.

Eryteisesti silakan ja kilohailin troolikalastusta on laajasti harjoitettu Suomen talousvyöhykkeellä ja sen merkitys on suuri Suomen huoltovarmuuden ja kotimaisen kalan tarjonnan osana.

Sanna Marinin ja Petteri Orpon hallitusten hyväksymä Kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteena on lisätä kotimaisen kalan tarjontaa. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää, että kalastuselinkeino toimintaedellytykset kaikin tavoin turvataan. Troolikalastus ja siihen tukeutuva arvoketju (jalostus ja kauppa) on Suomen elinkeinokalatalouden tärkeä tukijalka.

Luke on selvittänyt Suomen troolilaivaston kalastusalueet Itämerellä, raportti Luke, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 102/2023, linkki <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/554030>. Raportin tulokset on huomioitava.

Käytännössä silakan ja kilohailin troolikalastus merituuliteollisuusalueella ei ole mahdollista. Varsinaisen hankealueen ulkopuolella kaapeli- ja/tai putkialueet voivat tuoda lisähaittaa trooli- ja muulle kalastukselle (rysäkalastus sekä kalankasvatus lähempänä rannikkoa).

Tuulivoimatuotannon sijoittuminen talousvyöhykkeelle tapahtuu pääosin Pohjanlahden ja pohjoisen Itämeren pääaltaan alueelle, jolloin sekä Suomen (sisältäen Ahvenanmaan) että Ruotsin yhteisten kalavarojen hyödyntäminen tulee varmistaa myös jatkossa. Huomattava osa kummankin maan

pelagisesta (silakka, kilohaili ja Perämerellä myös muikku) kalastuksesta tapahtuu maiden talousvyöhykkeillä ja maiden kalastuslaivastot käyttävät toistensa alueita.

Ruotsin ja Suomen kalastusjärjestöillä on yhteinen huoli siitä, miten merituuliteollisuusalueita suunnitellaan kovaa vauhtia keskeisille kalastusalueille. Valitettavasti kalastustoimijoiden mahdollisuudet vaikuttaa prosesseihin on vähäinen, kun kansainvälisellä rahalla toimivat suuret tuulivoimayhtiöt painavat hankkeita läpi. Valtiovallalla ja etenkin ympäristö-/lupaviranomaisilla on siten erityinen vastuu turvata meriluonnon ja muiden merta käyttävien intressejä.

Liitto on siksi tyytyväinen niihin kirjauksiin, joita kalastuksesta on tehty hallituksen esitykseen, erityisesti esityksen 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Esityksen mukaisesti ”Valtioneuvoston olisi otettava talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen valinnassa huomioon yhteiskunnan kokonaisuus. Valtioneuvostolla olisi alueen valinnassa harkintavaltaa, mutta sitä rajaisi yhteiskunnan kokonaisedun huomiointi. Yhteiskunnan kokonaisedulla viitattaisiin eri intressien huomiointiin. Se tarkoittaisi meren muun käytön, ennen kaikkea liikenteen ja kalastuksen, sekä ympäristötekijöiden huomiointia”.

SAKL katsoo, että eri intressien huomioiminen (meren muu käyttö), erityisesti ympäristön, liikenteen ja kalastuksen huomiointi tulisi nostaa selkeästi esille jo varsinaisessa pykälässä (2 §).

Pykälän perusteluissa asiaa ei ole avattu tarkemmin, ja kalastuksen näkökulmasta on ongelmallista, että ei aseteta tarkempia kriteereitä, miten alueita arvioidaan. Tärkeät ja keskeiset kalastusalueet ja kaloille arvokkaat kutu- ja vaellusalueet ovat joko olemassa tai niitä ei enää ole. Niitä ei voi siirtää, toisin kuin tuulivoimalat ja niihin liittyvät rakennelmat.

On tärkeää, että troolikalastuksen tarpeet ja toimintaedellytykset otetaan asianmukaisesti huomioon, kun ministeriöiden kesken yhteistyössä valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriön esitystä valtioneuvostolle merituulivoima-alueista. Tällöin tulee huolehtia siitä, että tärkeät troolivetoalueet säilyvät kokonaisina kaupallisen kalastuksen käytössä ja että myöskään kaapeleiden vedot eivät tulisi estämään troolivetoalueiden eheyttä.

Liitolla on kuitenkin huolestunut menettelystä, jolla merituulivoima-alueet osoitetaan. On ehdottoman tärkeää, että kalastuselinkeinon edustajilla on mahdollisuus olla vaikuttamassa kyseiseen prosessiin ja edellyttää, että keskeiset ja tärkeät troolikalastusalueet on varattava kalastuksen yksinomaiseen käyttöön.

Toivomme läheistä yhteistoimintaa valtionhallinnon, tuulivoimayhtiöiden ja kalastuksen sekä muiden merialueen käyttäjien kanssa.

Kalastuksen huomioiminen merialuesuunnitelman laadinnassa jäi valitettavasti puolitiehen. Merialuesuunnitelman äskettäin käynnistyneellä päivityskierroksella kalastuksen tarpeet on huomioitava täysimääräisesti ja niille annettava riittävä painoarvo myös alueiden valinnassa.

Kompensointi

Mikäli kuitenkin troolikalastusalueita kaikesta huolimatta menetetään merituulivoima-alueiksi, on tärkeää tarkemmilla säännöksillä huolehtia menettelystä, jonka mukaan kilpailutukseen osallistuvat ja hyödyntämislupaa hakevat toimijat voisivat ehdottaa kannustavia toimia kalastuselinkeinon kehittämiseksi ja esimerkiksi alan energiasiirtymän toteuttamiseksi ja tämä otettaisiin huomioon valintaperusteena kilpailutuksen ehdotuksia arvioitaessa. Tämä järjestely olisi tarpeen sisällyttää lain 5 §:n perusteella valmisteltavaan valtioneuvoston asetukseen.

SAKL on ehdottanut, että osa energiayhtiöiden hankkeista saatavista tuotoista on ohjattava rahastoon, josta kompensoidaan pitkäkestoiset haitat. Rahastosta kompensoidaan haitat, joita merituuliteollisuustoiminta aiheuttaa, ja siitä osoitetaan varoja elinkeinon jatkumiselle muuttuneessa toimintaympäristössä, sekä rahoitetaan toimia, joiden tarkoituksena on luonnolle aiheutuvien haittojen kompensointi ja luonnon ennallistaminen. SAKL toistaa ehdotuksensa myös tässä yhteydessä. Malleja tästä löytyy jo muualta.

Tämä toteuttaisi osaltaan hallitusohjelman seuraavat kirjaukset:

”Pyritään luomaan kannustimet merituulipuistojen sijoittumiseen merialueiden muun käytön, kuten merenkulun ja kalastuksen, kannalta suotuisasti sekä haitat minimoiden. Huolehditaan näiden asioiden huomioonottamisesta luvituksessa.”; ja

”Kotimaisen kalan kulutusta, saatavuutta ja vientiä lisätään keventämällä kalankasvatukseen liittyvää luvitusta ja sääntelyä, parantamalla vapaa-ajankalastuksen mahdollisuuksia ja ammattikalastajien toimintaedellytyksiä.”.

Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry

Muu palaute vaikutusarvioista

-

7 luku – Säännöskohtaiset perustelut

Palaute alueen valinnasta

-

Palaute vakuuksista (osallistumisvakuus ja edistämisvakuus)

-

Palaute maksuista (osallistumismaksu ja hyödyntämismaksu)

-

Muu palaute kilpailutuksesta

-

Palaute hyödyntämisluvasta

-

Palaute valitusten osittaisesta keskittämisestä Vaasan hallinto-oikeuteen (E erityisesti hallinto-oikeuksille, korkeimmalle hallinto-oikeudelle ja markkinaoikeudelle osoitettu kysymys)

-

Palaute muutoksenhausta

-

Palaute talousvyöhykelain muutoksista

-

8 luku – Lakia alemman asteinen sääntely

Palaute asetuksella myöhemmin säädettäviin asioihin liittyen

-

Muu palaute

Tähän pyydetään jättämään palaute vain niistä asioista, joita ei ole mainittu yllä.

-

Jordas Kim
Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry